

Høyreklikk! En analyse av ytre høyre på sosiale medier i Norge

The right click! An analysis of the far right in Norway on social media

Birgitte Prangerød Haanshuus

Vitenskapelig assistent, Senter for ekstremismeforskning (C-REX), Universitetet i Oslo

bphaanshuus@gmail.com

Anders Ravik Jupskås

Seniorforsker, Senter for ekstremismeforskning (C-REX), Universitetet i Oslo

a.r.jupskas@c-rex.uio.no

SAMMENDRAG

Til tross for at det ofte hevdes at ytre høyre har beveget seg fra «gata» til «data», finnes det få studier som undersøker denne påstanden. Denne artikkelen gir en systematisk kartlegging av norske grupperinger på ytterste høyre fløy på det mest populære sosiale mediet, Facebook. Først studerer vi omfang av og type aktivitet blant de gruppene som har etablert egne Facebook-sider, og diskuterer i hvilken grad sidene fungerer som henholdsvis en informasjons-, kommunikasjons- og/eller spredningskanal. Deretter undersøker vi hvorvidt det finnes en felles kollektiv handlingsramme – problemforståelse, løsningsforslag og motivasjonsgrunnlag – på tvers av gruppene. Dataene er samlet inn på to tidspunkter: mars 2015 og januar 2016. Dette reduserer usikkerheten knyttet til studiens generelle slutninger, samt muliggjør noen foreløpige betraktninger når det gjelder utviklingen av aktivitetsformer og den kollektive handlingsrammen i kjølvannet av «flyktningkrisen» og økt terrortrussel. Analysene viser at det har vært en betydelig økning i aktivitet samlet sett, men at det er stor variasjon mellom gruppene. Den kollektive handlingsrammen er generelt ganske mangelfull, men det er like fullt et tydelig skifte fra en islamofob til en ultranasjonalistisk problembeskrivelse. De observerte endringene er tett forbundet med den såkalte «flyktningkrisen».

Nøkkelord

Ytre høyre, sosiale medier, Norge, aktivisme, kollektiv handlingsramme

ABSTRACT

Despite numerous claims regarding the far right moving from «the streets» to «social media», there have been few studies systematically examining this alleged transformation. Here, we carry out a systematic exploration of far right groups in Norway on the most popular social media platform, Facebook. First, we analyze the extent to which and in what ways these groups are active on Facebook, and we discuss whether the Facebook pages function as a channel for information, communication and/or diffusion. Subsequently, we consider whether there is a collective action frame across the groups, which implies a common interpretation of the problem, the enemies, possible solutions and motivations for action. We collected data at two points in time: March 2015 and January 2016. In addition to increased validity of the main findings, this allowed us to reflect upon the development of activism and collective action frames in the wake of the «refugee crisis» and on the increased terrorism threat from militant Jihadism. The analyses suggest that there has been an overall increase in levels of activity, though there are significant differences between groups. The collective action frame is, generally speaking, incomplete, yet there is a clear shift from an Islamophobic to an ultra-nationalist interpretation of ‘the problem’. Changes in levels of activism and in the collective action frame seem closely connected with the so-called ‘refugee crisis’.

Keywords

The far right, social media, Norway, activism, collective action frame

INNLEDNING

Etter terrorangrepene 22. juli 2011 har det igjen blitt satt søkelys på det politiske landskapet ytterst til høyre og det fremvoksende hatet mot islam og muslimer (f.eks. Andersson 2012; Bangstad 2014). I den forbindelse hevdes det gjerne at ytre høyre har beveget seg fra «gata til data» (Bjørge & Gjelsvik 2015:48). Mens dagens norske høyreekstreme og høyreradikale grupperinger ikke lenger er synlige i gatebildet og den virkelige verden slik de var på 1990-tallet (Bjørge 1997; Fangen 1999), påstås det at de i aller høyeste grad gjør seg gjeldende på internett og sosiale medier. Kristian Bjørkelo (2012:42), for eksempel, skriver at det ekstreme miljøet som Breivik var en del av «står sterkt online, særleg i Noreg der dei mest ekstreme grupperingane har så godt som vore usynlege i diskursen», mens forfatter Øyvind Strømme (2012:51) polemisk og metaforisk hevder at ytre høyre i dag primært består av «IT-alderens brunskjorter, som i harme klapper løs på tastaturene».

Til tross for påstandene om høyreekstreme og høyreradikales økende tilstedeværelse og aktivitet på internett, finnes det så vidt vi vet ingen systematiske studier av dette fenomenet i Norge. De få bidragene som finnes, har isteden sett på terroristen Breiviks nettaktivitet (Ravndal 2013), Fjordmans blogg (Enebaek 2012) og ytre høyres tilstedeværelse på ulike nettplattformer (Jupskås 2012). Denne artikkelen kartlegger derfor i hvilken grad ytre høyre tar i bruk sosiale medier. *Ytre høyre* viser i denne sammenheng til grupperinger som står for en etnisk nasjonalisme, ofte i kombinasjon med både fremmedfrykt og konspirasjonsteorier (Mudde 1995; Fennema 1997). Noen av gruppene er anti-demokratiske (dvs. *høyreekstreme*), mens andre først og fremst er illiberale (dvs. *høyreradikale*). Alle er imid-

lertid en del av det politiske landskapet ytterst til høyre. Nærmere bestemt undersøker vi tre problemstillinger. For det første: Er ytre høyre til stede på sosiale medier i Norge? For det andre: Hvis grupperingene er til stede på sosiale medier, hva slags aktivitet finner sted på gruppenes offisielle sider? Her er vi opptatt av å undersøke om sidene karakteriseres av enveiskommunikasjon, toveiskommunikasjon og/eller spredning av informasjon til personer utenfor sidens følgere. For det tredje: Har gruppene en felles kollektiv handlingsramme? Vi undersøker om gruppene har en rimelig lik forståelse av hvilke samfunnsforhold som ansees å være problematiske, hvordan samfunnsutviklingen kan bringes på rett spor, og hvorfor det er viktig å handle nå.

Vår studie har primært en deskriptiv målsetting. Basert på innsamlede data fra åpne Facebook-sider i begynnelsen av 2015 (mars) og 2016 (januar), forsøker vi i første rekke å kartlegge ytre høyre i Norge slik det kommer til uttrykk på sosiale medier. Det gjelder både omfang av og type aktivisme, samt innholdet i den kollektive handlingsrammen. Datamaterialet muliggjør imidlertid også noen refleksjoner når det gjelder landskapets stabilitet og mulige forklaringer på de endringene vi observerer. I tillegg til de deskriptive bidragene og den tentative teoretiseringen omkring de observerte endringsprosessene, lanserer artikkelen et analytisk rammeverk som kan belyse *hva slags funksjon* slike Facebook-sider kan ha for ulike politiske grupperinger. Inspirert av eksisterende forskning, diskuterer vi hvorvidt sosiale medier fungerer som henholdsvis en informasjons-, kommunikasjons- og/eller spredningskanal.

Resten av denne artikkelen er delt i fire. Først gjør vi rede for eksisterende forskning når det gjelder ytre høyre og internett. Deretter presenterer vi studiens metodiske tilnærming, analyseenheter og data. I artikkelens hoveddel kartlegger vi først ytres aktivisme på sosiale medier, før vi ser nærmere på innholdet i den kollektive handlingsrammen. I begge tilfeller vil vi undersøke om det har vært noen betydningsfulle endringer over tid. Særlig er vi interessert i å studere effektene av islamistiske terrorangrep og flyktningssituasjonen som har preget Europa siden 2015. Har disse forholdene vært en mobiliseringsfaktor for ytre høyre i Norge, og/eller har det medført noen endringer hva gjelder disse gruppenes problemforståelse, fiendebilder, politiske løsninger og motivasjoner? Til slutt oppsummerer vi noen av studiens hovedfunn, diskuterer mulige forklaringsfaktorer på de variasjoner vi har funnet, og vurderer hvorvidt den økte aktiviteten på sosiale medier kan forventes å gi seg utslag i mer organisert mobilisering i «den virkelige verden».

YTRE HØYRE OG INTERNETT

Litteraturen om forholdet mellom ekstremisme og internett er voksende – det gjelder også ytre høyre (en grundig oversikt finnes i Caiani & Parenti 2013:8–12). Mye av forskningen har riktignok rettet seg mot amerikanske forhold, men de siste årene har også en rekke europeiske land blitt analysert, særlig Spania, Italia og Tyskland. Vi kan med fordel kategorisere eksisterende forskning i tre ulike leire, som skiller seg fra hverandre når det gjelder sentrale forskningsspørsmål, og om de ser på internett som et verktøy (for gruppene eller individuelle aktivister) eller som en viktig kilde til data (for forskerne).

Kommunikasjonsperspektivet, som ofte var perspektivet i den tidlige forskningen, var opptatt av hvordan internett ble brukt av ytre høyre til å spre ideologi og muliggjøre (hyp-

pigere) kommunikasjon på tvers av geografiske avstander. Ulike studier analyserte tekstene på gruppens nettsider og undersøkte om de hadde etablert debattfora og chattekanaler (Whine 2000; Schafer 2002). Et sentralt funn var at særlig ytre høyre i USA var tidlig ute med å benytte internett til spredning av propaganda, som møteplass for dedikerte aktivister, og til salg av produkter som plakater, tidsskrifter og musikk med rasistiske tekster (Back, Keith & Solomos 1998; Levin 2002; Gerstenfeld, Grant & Chiang 2003).

Terrorismeperspektivet har på sin side blant annet vært opptatt av hvorvidt internett bidrar til radikaliseringsprosesser. Selv om det kan være vanskelig å avgjøre nøyaktig hvilken rolle internett spiller i slike prosesser (se Conway 2016), har flere forskere tillagt internett stor forklaringskraft (se f.eks. Weimann 2006). Ravndal (2013) har påpekt hvordan Anders Behring Breivik brukte nettsider for å finne ideologiske begrunnelser for sine handlinger, spille voldelige nettspill, forberede angrep og spre sitt budskap. Et mer generelt poeng er at nettsidene fungerer som et virtuelt fellesskap hvor såkalte «ensomme ulver» kan få følelsen av å være en del av en større «flokk» og hvor aktivister kan oppfordre hverandre til å begå voldelige handlinger (Adams & Roscigno 2005; Bowman-Grieve 2008; de Koster & Houtman 2008).

I dag domineres forskningen av *sosiale bevegelser-perspektivet*. Her er hovedpoenget at internett spiller en avgjørende rolle i (u)sosiale bevegelses mobiliseringsprosesser. Det handler blant annet om utviklingen av kollektive identiteter, virtuelle debattsamfunn og solidaritet på tvers av (potensielt store) geografiske avstander, samt reduserte kostnader knyttet til koordinering av handlinger, både nasjonalt og transnasjonalt (se Caiani & Parenti 2009; Caiani & Kröll 2015). Internett kan i denne sammenheng betraktes som en «free space» (Polletta 1999), hvor ytre høyre kan møtes, utveksle ideer og koordinere aktiviteter uten å bli hindret av myndigheter eller politiske motstandere. Maktkritiske (u)sosiale bevegelser som i liten grad slipper til i det offentlige ordskiftet, kan således forventes å benytte seg av nye former for kommunikasjon i større grad enn etablerte politiske aktører for å nå frem med sitt budskap til et publikum (se også Caiani & Wagemann 2009:92).

Innenfor dette perspektivet eller forskningstradisjonen er internett ikke bare et verktøy for å kommunisere bedre eller skape gruppetilhørighet, men også en verdifull kilde til informasjon om (aspekter ved) grupper som det ellers kan være vanskelig å få informasjon om. Dette gjelder særlig deres nettverksstrukturer og transnasjonale koblinger. For eksempel viser slike studier at det ytre høyre i USA og Italia er fragmentert, mens det tyske er mer konsentrert rundt noen få aktører (Burris, Smith & Strahm 2000; Caiani & Wagemann 2009).

Innenfor alle de tre nevnte perspektivene – kommunikasjon, terrorisme og sosiale bevegelser – har forskningen primært sett på hjemmesider og nettsted. Kun et fåtall har gjort studier av aktivisme på sosiale medier, slik som Twitter (Awan 2014), Facebook (Ben-David & Matamoros-Fernández 2016) og YouTube (Ekman 2014). Forklaringen ligger naturligvis i at sosiale medier er et nyere fenomen enn internett. Det er imidlertid grunn til å tro at sosiale mediers innebygde handlingsmuligheter og nettverkslogikk bare forsterker og forenkler en del av de prosessene som er beskrevet tidligere, inkludert informasjons-spredning, kommunikasjon, radikaliseringsprosesser, rekruttering og mobilisering (se også Enjolras, Karlsen, Steen-Johnsen & Wollebæk 2013:32–33). Dessuten kreves det mindre teknologisk kompetanse å opprette en side på Facebook enn en egen hjemmeside, ettersom den virtu-

elle infrastrukturen allerede er på plass. Sosiale medier gjør det med andre ord enda enklere for ytterliggående politiske grupperinger å nå ut til potensielle sympatisører, og det finnes noen studier som antyder at ytre høyre i løpet av de senere årene også har tatt i bruk deltagerdrevne, interaktive nettjenester som Facebook og andre sosiale medier (Whine 2012:322). Det er likevel grunn til å undersøke dette nærmere, siden mange sosiale medier også åpner for mer sosial kontroll og statlig overvåkning – noe som kan gjøre plattformen mindre attraktiv for de mest ytterliggående aktørene.

I denne artikkelen tar vi for oss sosiale medier og kombinerer analytiske tilnærminger fra kommunikasjons- og sosiale bevegelser-perspektivet. Med utgangspunkt i teorier om sosiale bevegelser, undersøker vi om gruppene i det hele tatt bruker sosiale medier (Facebook) for å spre sin ideologi og rekruttere sympatisører. Dessuten undersøker vi et annet sentralt aspekt ved sosiale bevegelser, nemlig tilstedeværelsen av en kollektiv handlingsramme. En slik handlingsramme består av situasjonsbeskrivende, løsningsorienterte og motiverende ytringer (se Benford & Snow 2000). Det handler i korte trekk om å identifisere hva som er problemet, hvem som har skylden, hva som er løsningene og hvorfor det er viktig å handle. Når det gjelder de motiverende ytringene, har tidligere forskning vist at ytre høyre særlig benytter seg av følgende begrunnelser: (1) det handler om vår (kulturs) overlevelse, (2) det haster, (3) motstand er fortsatt mulig og (4) det er en moralsk forpliktelse (Goodwin 2011). En kollektiv handlingsramme antas å være en av de viktigste forutsetningene for kollektiv handling – som i sin tur avgjør hvorvidt bevegelsen klarer å «mobilisere potensielle tilhengere og velgere, å skape støtte og demobilisere motstandere» (Snow & Benford 1988:198). En analyse av den kollektive handlingsrammen kan derfor være en pekepinn på hvor enhetlig og slagkraftig ytre høyre i Norge er. Før vi undersøker den kollektive handlingsrammen, plukker vi imidlertid opp kommunikasjonsperspektivet og undersøker hva som karakteriserer gruppenes bruk av sosiale medier. Sosiale medier fungerer som *informasjonskanal* dersom plattformen brukes til spredning av propaganda og informasjon, men uten at det er tydelig respons fra tilhengerne deres. Dersom tilhengerne derimot svarer på denne informasjonen, slik at det skapes en debattarena og en sosial møteplass, kan sosiale medier betegnes som en *kommunikasjonskanal*. Om informasjonen spres videre til personer utenfor det opprinnelige nettverket, kan sosiale medier betegnes som en *spredningskanal* der formålet kan være å rekruttere flere følgere og/eller formidle gruppens ideer og oppfatninger til personer utenfor den indre krets av følgere.

ENHETER, DATA OG METODE

Utvalg av enheter

Utvelgelsen av enheter i denne analysen er basert på fire kriterier: ideologi, organisasjonsform, tilstedeværelse og åpenhet. For det første kan grupperingene, ideologisk sett, sies å tilhøre ytre høyre. Det betyr at de alle sammen preges av ekskluderende nasjonalisme. Det finnes også eksempler på konspirasjonsteorier, fremmedfrykt og anti-demokratiske holdninger, men det er mindre viktig for denne analysen. Alle grupperingene befinner seg uansett til høyre for Fremskrittspartiet, et parti som snarere bør omtales som høyrepopulistisk (Jupskås 2015). For det andre har vi kun sett på grupperinger hvor man kan bli medlem i en organisasjon også utenfor den virtuelle verden. Noen av gruppene er partier i den for-

stand at de stiller til valg, mens andre oppfatter seg primært som utenomparlamentariske organisasjoner. Medlemskriteriet innebærer uansett at vi ikke inkluderer fremmedfiendtlige protestgrupper som utelukkende finnes på sosiale medier (f.eks. «Nei til halalslaktning» o.l.). For det tredje har vi kun sett på grupperingene som var til stede på sosiale medier både i mars 2015 og januar 2016. Det innebærer at relevante aktører som har blitt etablert etter første datainnsamling, slik som Odins soldater, ikke er med i analysen. For det fjerde har vi kun sett på grupperinger med en åpen, offisiell Facebook-side.¹ Formålet med studien er ikke å infiltrere lukkede grupper og rom på nettet, men å se nærmere på hva som kjennetegner de åpne sidene som alle har tilgang til og som gir et bilde av hvordan de ulike ytterliggående og høyreorienterte grupperingene ønsker å fremstå utad og i det halv-offentlige rom. Disse fire kriteriene innebærer at følgende grupper er med i analysen: Demokratene i Norge (heretter omtalt bare som Demokratene), Folkebevegelsen mot innvandring (FMI), Nordfront,² Norges Frihetsparti, Norgespatriotene, Norsk Folkeparti, Norwegian Defence League (NDL), Pegida, Slavisk Union, Stopp islamisering av Norge (SIAN) og Vigrid.

Datamateriale: Facebook-sider

Som tidligere nevnt har eksisterende forskning på nettaktivisme blant grupperinger ytterst til høyre benyttet seg av ulike former for datamateriale: nettsider, nettbaserte magasiner og debattfora. Mens disse plattformene var viktige i internettalderens spede begynnelse, har sosiale medier i stor grad overtatt de senere årene. For eksempel steg andelen internettbrukere i Norge som bruker sosiale medier fra 13 til 51 prosent i perioden 2007–2011 (Aalen 2013:11). Sosiale medier er kjennetegnet av muligheten til å vedlikeholde og bygge sosiale nettverk (Enjolras et al. 2013:11). Det er nettbaserte tjenester hvor personer kan konstruere en offentlig eller halv-offentlig profil innenfor et begrenset system, lage en liste over andre brukere som de har en form for relasjon til, og der brukerne kan se og navigere seg gjennom sin egen og andres lister over relasjoner (boyd & Ellison 2007). Sosiale medier kan ha ulike funksjoner, formål og nedslagsfelt. Det viktigste er imidlertid at slike medier legger til rette for mange-til-mange-kommunikasjon, i motsetning til tradisjonelle medier som aviser, radio og TV, der kommunikasjonen kun går én vei (Aalen 2013:14). Det er ingen tvil om at Facebook er den mest populære og utbredte sosiale medier-plattformen i Norge (Enjolras et al. 2013; Aalen 2013). Det er dermed naturlig å ta utgangspunkt i Facebook som empirisk materiale i denne studien.

Mer spesifikt er analysene basert på innhold fra de åpne, offisielle Facebook-sidene til ytre høyre i Norge. En Facebook-side består av en «nyhetsstrøm» (*news feed*), der Facebook-sidens administrator(er) publiserer innlegg som gjerne inneholder tekst, bilder og/eller lenker til nettsider, nyhetsartikler eller innhold fra andre Facebook-sider. Enkeltpersoner som trykker «liker» på en slik Facebook-side, vil automatisk få oppdateringene fra siden i sin personlige nyhetsstrøm, og kan deretter respondere på tre ulike måter: ved liker-

1. I denne studien brukes begrepet Facebook-sider om Facebooks *Pages*-funksjon som lar bedrifter, merkevarer og organisasjoner opprette en side «to share their stories and connect with people». Privatpersoner og andre aktører kan velge å «like» en Facebook-side og få oppdateringer fra denne i sin personlige Facebook-nyhetsstrøm. For mer informasjon om Facebook Pages se: <https://www.facebook.com/help/174987089221178>
2. Nå kjent som Den nordiske motstandsbevegelsen eller Frihetskamp.

klikk, deltakelse i kommentarfeltet, eller ved å dele Facebook-innlegget videre med sine venner og bekjente.

Vi har samlet to typer empirisk materiale fra disse sidene: 1) kvantitative data om aktivitetsnivå, og 2) kvalitative data, dvs. primært tekst, som forteller oss noe om den kollektive handlingsrammen. Datamaterialet er samlet inn på to ulike tidspunkter, for to like lange tidsperioder: mars 2015 og januar 2016. Det første tidspunktet ble valgt i forbindelse med en pilotstudie av ytre høyres aktivitet på sosiale medier i dag (se Haanshuus 2015). Et viktig kriterium den gang var at det empiriske materialet skulle være av nyere dato. Det andre tidspunktet – ca. ett år senere – ble valgt for å undersøke om de samme gruppene hadde blitt styrket, svekket eller holdt seg stabile i kjølvannet av flyktningstrømmen og (gjennomførte eller avvergede) terrorangrep som preget Europa høsten 2015.

Metodiske tilnærminger

Analysen er todelt, og kombinerer deskriptiv statistikk og innholdsanalyse. Først kartlegger vi hvilke grupperinger som har en åpen, offisiell Facebook-side, og hvor mange tilhengere disse sidene eventuelt har. Antall tilhengere er operasjonalisert som antall likerklikk grupperingenes respektive Facebook-sider har fått. Å trykke «liker» på en Facebook-side kan tolkes som å vise støtte til en sak, eller et ønske om å vise omverdenen at man liker et gitt fenomen. I studier av Facebook som arena for politisk engasjement, er antall likerklikk disse sidene har fått det beste målet for å si noe om antall tilhengere. Samtidig må vi regne med at målet er noe usikkert, da det ikke er noen mulighet for å undersøke *hvem* tilhengerne er. Sannsynligvis er det ikke bare personer som (mer eller mindre) støtter opp om gruppens ideologi som har trykket liker på disse sidene, men også journalister og politiske motstandere som ønsker å følge med på hva disse gruppene er opptatt av. Dessuten kan det hende at en god del følgere er utenlandske støttespillere. De absolutte tallene må derfor tolkes med varsomhet.

Vi har også registrert hvor mange innlegg som blir lagt ut på sidene og i hvilken grad disse innleggene blir likt, kommentert eller delt av sidens følgere. Antall innlegg er et enkelt mål på hvor aktive gruppene er, mens antall «likes», kommentarer og delinger sier noe om hvor aktive gruppens tilhengere er. Ulike former for respons – likerklikk, kommentarer og/eller delinger – kan dessuten indikere om Facebook-sidene kan sies å være en informasjons-, kommunikasjons- og/eller spredningskanal. Et høyt antall likerklikk indikerer at Facebook-siden fungerer som en informasjonskanal der kommunikasjonen mellom grupperingen som eier Facebook-siden og tilhengerne kun går én vei. Om responsen gis i form av et relativt høyt antall kommentarer, kan det indikere at Facebook-siden også fungerer som en kommunikasjonskanal, der kommunikasjonen går flere veier. Et høyt antall delinger vil på sin side kunne tyde på at Facebook-siden i tillegg fungerer som en spredningskanal, der elementer av gruppens oppfatninger og ideer blir formidlet videre til personer som ikke har valgt å følge den aktuelle Facebook-siden.³

3. Det er ikke nødvendigvis slik at alle kommentarer til eller delinger av Facebook-innlegg er et uttrykk for støtte til ytre høyre. Det kan også tenkes at kommentarene eller delingene skjer med det formål å advare om eller latterliggjøre det som er skrevet. Vår observasjon av kommentarfeltene viser derimot at kommentarfeltene ser ut til å fungere som en arena for kommunikasjon (ekkokammer) heller enn konfrontasjon. Videre viser stikkprøver vi har tatt at delinger *kan* tolkes som støtte til og spredning av propaganda.

I innholdsanalysen har vi lest alle innleggene og tilhørende lenker som er publisert på Facebook-sidene i de to utvalgte tidsperiodene, og vurdert om de kan si noe om grupperingenes kollektive handlingsramme. Mer spesifikt har vi sett på om innleggene eller lenkene gruppene viser til sier noe om (a) hva som er problematisk med samfunnstilstanden og hvem/hva som har skyld i problemet, (b) hva som er løsningen på problemet og (c) hvorfor det er viktig å handle. Dette kan være krevende, ettersom flere av Facebook-innleggene inneholder lite informasjon som sier noe om disse forholdene. Facebook-innleggene består som oftest av en (kort) tekst eller kommentar, samt lenker til nyhetssaker fra tradisjonelle medier (f.eks. *VG* og *Aftenposten*) eller andre nettsider og «alternative medier» med ensidig, konspiratorisk og/eller alarmistisk innhold. Dette er en potensiell feilkilde i vårt materiale, og kan for eksempel forklare hvorfor vi får flere problembeskrivelser enn løsningsforslag.

TILSTEDEVÆRELSE, FØLGERE OG ADMINISTRATORAKTIVISME

Det er stor variasjon når det gjelder hvorvidt og i hvilken grad ytre høyre er til stede på Facebook (se figur 1). Faktisk er det bare syv av de elleve grupperingene i det opprinnelige utvalget av enheter som har en åpen, offisiell Facebook-side: Demokratene, FMI, Norges Frihetsparti, Norsk Folkeparti, NDL, Pegida Norge og SIAN. De fire øvrige grupperingene, deriblant nasjonalsosialistiske Nordfront og Vigrid, hadde ikke en offisiell Facebook-side ved tidspunktet for første datainnsamling. Norgespatriotene og Slavisk Union har heller ikke vært særlig aktive «i den virkelige verden» på flere år. De er dermed utelatt fra utvalget i de videre analysene.

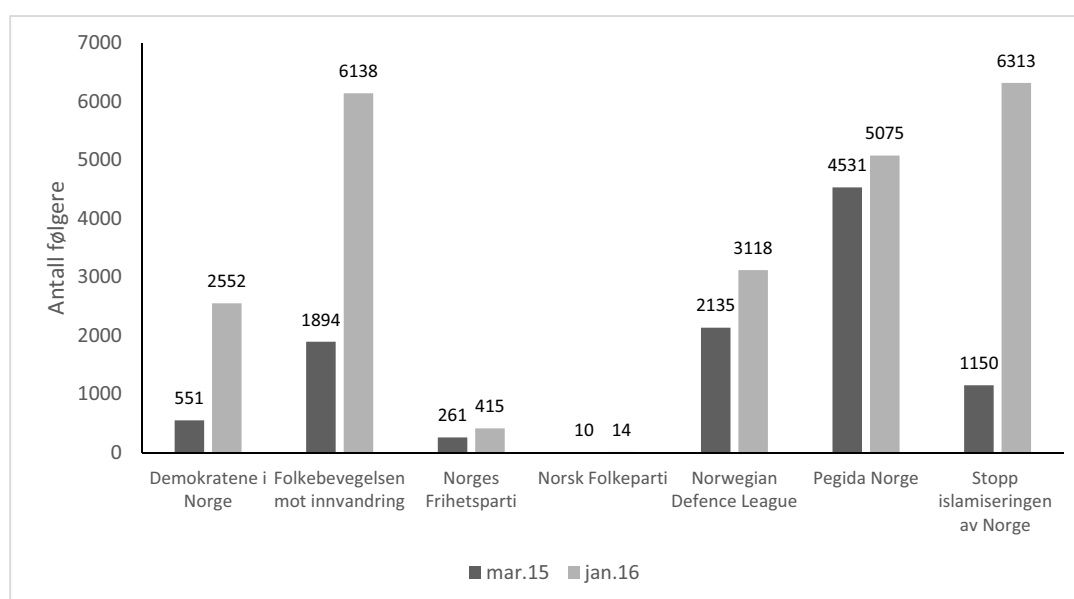
Samlet sett hadde grupperingene med en åpen, offisiell Facebook-side ca. 10 500 følgere i mars 2015. Ti måneder senere har antallet steget til over 23 500. Det er viktig å påpeke at dette ikke nødvendigvis er *unike* følgere. Å være tilhenger av én gruppering utelukker ikke muligheten for å være tilhenger av en annen. Dessuten er det stor variasjon mellom gruppene når det gjelder antall tilhengere. Noen har flere tusen (f.eks. SIAN, FMI og Pegida), mens andre bare har noen titalls. De to minste gruppene – Norges Frihetsparti og Norsk Folkeparti – ser ut i stor grad ut til være mislykkede enmannspartier, stiftet av henholdsvis Ronny Alte og Oddbjørn Jonstad.

Felles for alle grupperingene er at de har hatt en økning i antall tilhengere fra 2015 til 2016. SIAN (fra 1150 til 6313 følgere), Demokratene (fra 551 til 2552 følgere) og FMI (fra 1894 til 6138 følgere) har hatt den største økningen. Selv de to minste gruppene – Norges Frihetsparti og Norsk Folkeparti – har hatt en svak økning, men har kun tiltrukket seg noen få ekstra følgere. Den voldsomme økningen for noen av gruppene må tolkes med varsomhet.⁴ I noen tilfeller – sannsynligvis i tilfellet SIAN – kan det skyldes at gruppen er i gjenoppbyggingsfase der følgerne flytter seg fra en (halvlukket) Facebook-gruppe til (helt åpen) Facebook-side.

4. Det samme gjelder for øvrig dersom en side mister mange følgere. Det finnes flere tilfeller der det opprettes nye konkurrerende sider med samme navn, eller en Facebook-side slettes til fordel for en ny på grunn av indre stridigheter. Eksempelvis har det vært to ulike Facebook-sider som har utgitt seg for å være «den offisielle» NDL (se Haanshuus 2015:58–59).

Figur 1. Antall Facebook-følgere

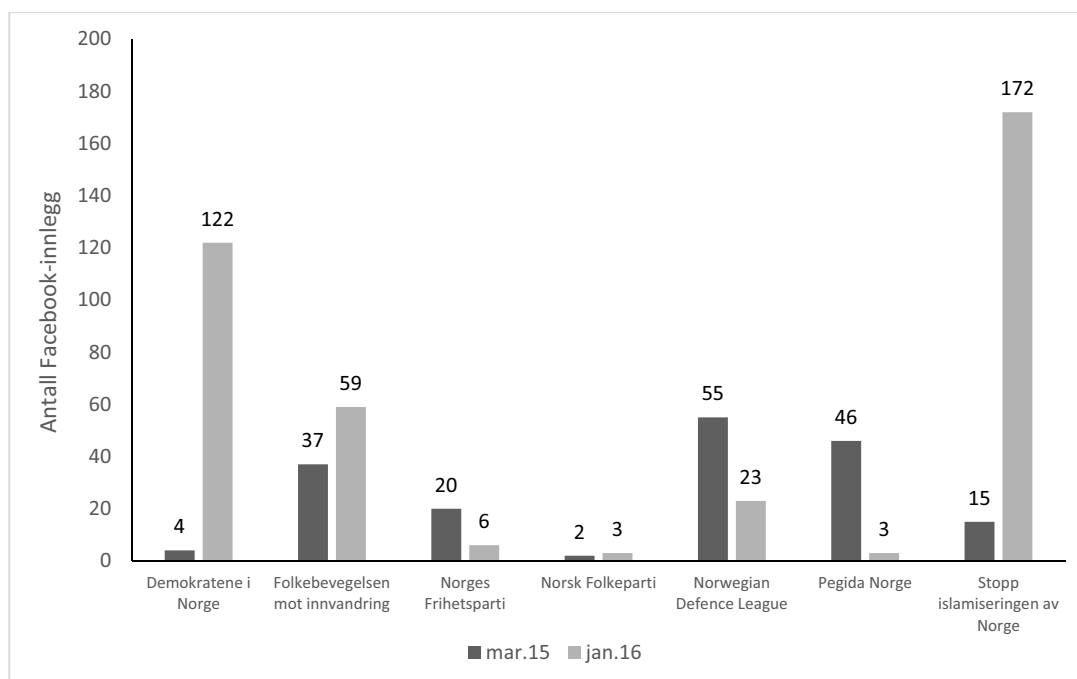
Det er imidlertid verdt å nevne at flere små relevante grupperinger har oppstått etter tidspunktet for den første datainnsamlingen og flere er til stede på Facebook enn tidligere. Eksempelvis kan vi nevne at Frihetskamp⁵ opprettet ny Facebook-side i februar 2016, og etter ca. et halvt års drift har siden i overkant av 420 tilhengere, og Frie Nasjonalister, som etablerte sin Facebook-side i januar 2016, har ca. 700 tilhengere per august 2016. I tillegg har borgervernsgruppa Odins soldater, hvor flere av aktivistene har vært knyttet til det ytre høyre, tiltrukket seg oppmerksomhet både på sosiale medier og i tradisjonelle medier på grunn av sin patruljering i en rekke norske byer i 2016 (NRK 2016).

Når det gjelder aktivitetsnivået på sidene til grupperingene ytterst til høyre, har det vært en klar økning i antall innlegg som legges ut (se figur 2). Antall Facebook-innlegg er mer enn fordoblet fra den ene perioden til den andre, og økningen er på 117 prosent for grupperingene sett under ett (fra 179 til 388). Det er særlig Demokratene (fra 4 til 122 innlegg per måned) og SIAN (fra 15 til 172) som står for den markante veksten, men også FMI (fra 37 til 59 innlegg) har økt sin aktivitet på Facebook. For noen av gruppene har imidlertid aktiviteten gått ned. Dette gjelder i første rekke Pegida (fra 46 til 3 innlegg), men også ND (fra 55 til 23) og Norges Frihetsparti (fra 20 til 6). Norsk Folkeparti har publisert svært få Facebook-innlegg, både i 2015 og 2016.

En mulig implikasjon av høyt aktivitetsnivå på sosiale medier, i form av hyppig spredning av propaganda, kan være at personer med tilbøyelighet til ytterliggående holdninger tiltrekkes av disse grupperingene og ønsker å følge med på dem. Det er neppe tilfeldig at grupperingene (Demokratene, SIAN og FMI) med høyest prosentvise økning og mest aktivitet i form av antall innlegg, også har klart høyest prosentvis økning i antall tilhengere over tid. Dette kan tyde på at et høyt aktivitetsnivå bidrar til et økende antall sympatisører på sosiale medier.

5. Også kjent som Den nordiske motstandsbevegelsen, eller tidligere Nordfront.

Figur 2. Antall administrator-publiserte Facebook-innlegg

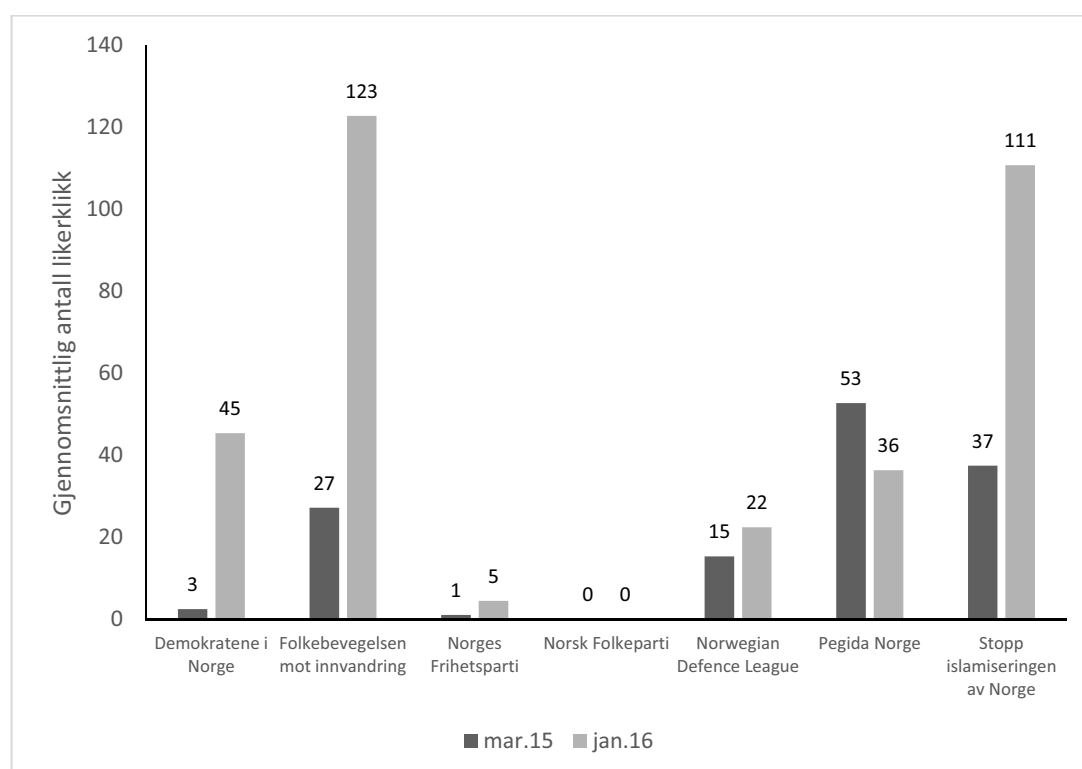

TYPE AKTIVISME: RESPONSEN FRA FØLGERE

Antall Facebook-innlegg som grupperingene selv publiserer, gir ikke nødvendigvis hele bildet på aktiviteten som foregår på Facebook-sidene. Vi er også nødt til å se nærmere på i hvilken grad de ulike innleggene genererer respons og eventuell hva slags former for respons som er mest utbredt. Vi ser først på likerklikk, deretter på kommentarer og til slutt på delinger.

I mars 2015 var det samlet sett cirka 27 likerklikk per Facebook-innlegg i gjennomsnitt, men med store forskjeller mellom gruppene. Mens Pegida og SIAN fikk omkring 40 likerklikk i gjennomsnitt, hadde NDL og FMI omkring 20 (se figur 3). De resterende hadde svært få, om noen i det hele tatt. I januar 2016 var det betydelig større respons. Gjennomsnittlig antall likerklikk per innlegg hadde samlet sett steget til 84. Når det gjelder forskjeller mellom gruppene, kan vi notere at bildet er ganske likt som i 2015 – med unntak av Demokratene, som har gått fra å få svært lite respons til å få en god del. Dessuten har forskjellene mellom gruppene blitt tydeligere. Det har for eksempel vært en betydelig økning i gjennomsnittlig antall likerklikk på innleggene hos FMI (fra 27 til 123) og SIAN (fra 38 til 111), i motsetning til NDL, hvor økningen har vært meget beskjeden (15 til 22). Hos PEGIDA har faktisk gjennomsnittlig antall likerklikk gått ned (fra 53 til 36).

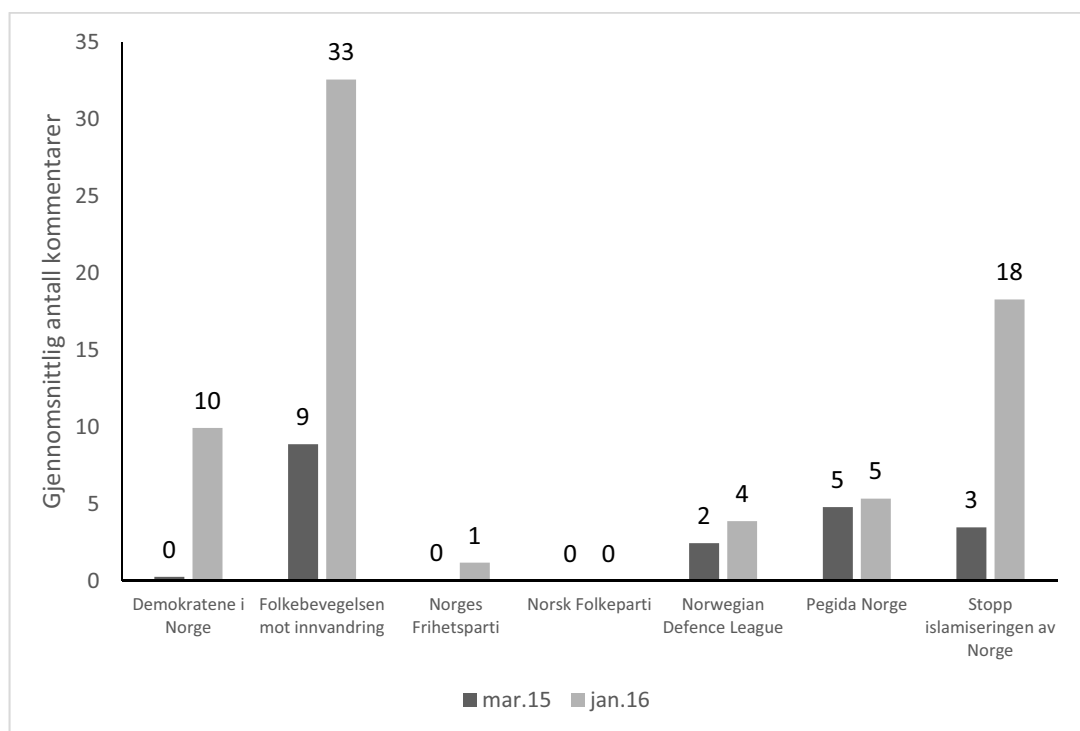
Figur 3. Gjennomsnittlig antall likerklikk per Facebook-innlegg

Når det gjelder gjennomsnittlig antall kommentarer, er bildet noe annerledes. For det første er det betydelig færre som velger å skrive inn en kommentar enn de som bare trykker «liker». Det er cirka fire kommentarer per innlegg i gjennomsnitt i mars 2015. Flest har FMI med ni kommentarer på sine innlegg, mens NDL, Pegida og SIAN har mellom to og fem (se figur 4). Også her ser vi en klar økning i aktivitet: I januar 2016 var det 16 kommentarer i gjennomsnitt. Det mest markante økningen finner vi hos FMI (fra 9 til 33), SIAN (fra 3 til 18) og Demokratene (fra nesten ingen til ti). For de andre, inkludert Pegida og NDL, er økningen derimot svært beskjeden.

Ser vi på gjennomsnittlig antall delinger i mars 2015, er det på nivå med gjennomsnittlig kommentarer – faktisk litt høyere (fem delinger per innlegg sammenlignet med fire kommentarer). Flest delinger hadde FMI (åtte) og NDL (syv), mens Norges Frihetsparti og Norsk Folkeparti hadde svært få eller ingen delinger. Pegida og SIAN lå rett under gjennomsnittet (tre delinger i gjennomsnitt). Det skal imidlertid noteres at noen få Facebook-innlegg «slår an» og blir delt svært mange ganger. Et eksempel er en «nyhetssak» fra den svenske innvandringsfiendtlige nettsiden Friatider.se, som omtaler en asylsøker som «lover å bli resten av livet og leve på bidrag [fra staten]». Dette innlegget er delt hele 124 ganger fra SIANs Facebook-side.

Figur 4. Gjennomsnittlig antall kommentarer per Facebook-innlegg

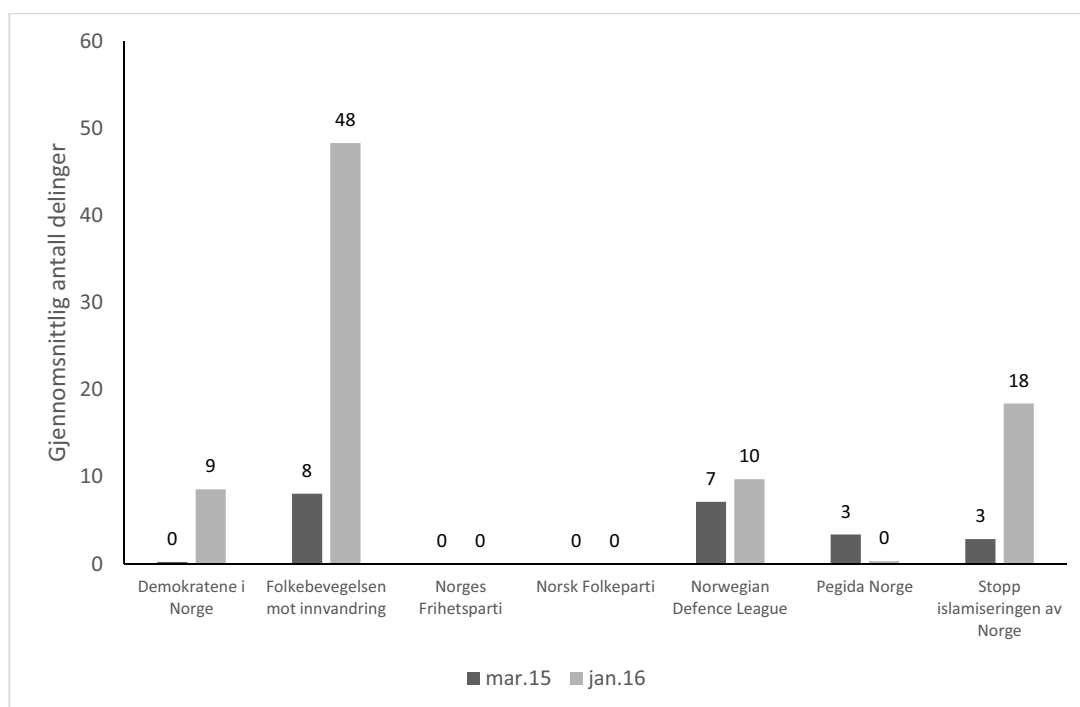

I januar 2016 er det langt vanligere at Facebook-innlegg deles videre. Nå er det i gjennomsnitt 19 delinger per innlegg. Særlig på FMIs side er det en ganske markant økning i antall delinger (fra 8 til 48). Men også SIAN (fra 3 til 18) og til dels Demokratene (fra nesten 0 til 9) har en klar økning fra året før. For NDL er økningen helt marginal (fra 7 til 10), slik det også var med antall kommentarer. På Pegida sin side er det derimot nesten ingen som deler innleggene lenger (nedgang fra 3 til nesten 0).

Hvis vi nå vender tilbake til våre analytiske begreper, kan det se ut som om Facebook primært fungerer som en informasjonskanal. Den vanligste formen for respons er liker-klikk, som indikerer at en god del tilhengere har fått med seg – og stiller seg positive til – det budskapet gruppen ønsker å formidle. Facebook-sidene har imidlertid også karakter av å være en kommunikasjons- og spredningskanal. Tilhengerne både kommenterer og deler de innleggene som legges ut. Om omfanget av innlegg og respons er høyt eller lavt, er ikke helt enkelt å svare på. Det kommer naturligvis an på hvem vi sammenligner med. Sammenlignet med antall aktivister ytre høyre klarer å mobilisere i forbindelse med offentlige demonstrasjoner eller markeringer, må aktivitetsnivået betraktes som relativt høyt. Sammenlignet med et etablert høyrepopulistisk parti som Fremskrittspartiet eller med toneangivende grupperinger ytterst til høyre i Europa (for eksempel English Defence League, Pegida i Tyskland og CasaPound i Italia), er aktivitetsnivået rimelig lavt.

Alle former for aktivitet på sidene – innlegg, liker-klikk, kommentarer og delinger – ser imidlertid ut til å bli stadig mer fremtredende også i Norge: Det er dobbelt så mange innlegg, tre ganger så mange liker-klikk og fire ganger så mange kommentarer og delinger i januar 2016, sammenlignet med mars 2015. Vi trenger imidlertid flere datapunkter for å vurdere styrken og retningen på denne utviklingen.

Figur 5. Gjennomsnittlig antall delinger per Facebook-innlegg

Det er også betydelige forskjeller mellom gruppene som må forklares. Vi har antydnet at to av de gruppene hvor det nesten ikke er aktivitet å spore verken i 2015 eller 2016 (Norsk Folkeparti og Norges Frihetsparti), sannsynligvis er mislykkede enmannsprosjekter. Det er imidlertid betydelige forskjeller mellom de aktive gruppene også. Noe handler nok om organisatorisk styrke utenfor sosiale medier og medieoppmerksomhet, men det ser også ut til å være en ganske tydelig (og ikke særlig overraskende) sammenheng mellom gruppens egen aktivitet (i form av publiserte innlegg) og omfanget av respons (i form av likerklikk, kommentarer og delinger).⁶ Når det gjelder endringer over tid, er det verdt å merke seg at mens Pegida, FMI, NDL og SIAN var nesten jevnstore grupper i mars 2015, er det FMI, SIAN og Demokratene som dominerer i januar 2016. Vi vil diskutere noen mulige forklaringer på denne endringen mot slutten av artikkelen, men først skal vi se nærmere på den kollektive handlingsrammen.

DEN KOLLEKTIVE HANDLINGSRAMMEN

Som nevnt i metoddelen har vi benyttet Benford og Snows (2000) rammeverk for å studere gruppenes kollektive handlingsramme, det vil si deres problemforståelse, løsningsforslag og motivasjonsgrunnlag. Gjennomgangen av gruppene viser at det kan være hensiktsmessig å skille mellom de gruppene som primært ser islam og muslimer som problemet, og de som er fiendtlig innstilt til innvandring generelt. De første omtaler vi som islamofobe, mens sistnevnte kaller vi ultranasjonalister.

6. Noen grupper har imidlertid uforholdsmessig mye respons i forhold til antall innlegg (FMI), og noen har uforholdsmessig lite respons (NDL i 2015 og Demokratene i 2016).

I 2015 kan fem av grupperingene karakteriseres som islamofobe: Demokratene, Norges Frihetsparti, NDL, Pegida og SIAN. Ifølge disse gruppene er hovedproblemet ved samfunnsutviklingen økt muslimsk innvandring og økende innflytelse for islam. Demokratene, for eksempel, hevder at samfunnet «islamiseres»: muslimene i Norge tar seg til rette, krever for mye, og i mange tilfeller får de det som de vil. Denne utviklingen er ikke unik for Norge, men gjør seg gjeldende i store deler av Europa og verden for øvrig – det handler kort og godt om en generell «demografisk overtakelse av Vesten» (SIAN). Ifølge gruppene har denne utviklingen utelukkende svært negative konsekvenser for velferdsstaten, sikkerheten, likestillingen og situasjonen for andre minoriteter (særlig jøder og homofile). Ifølge Pegida er det kort og godt slik at muslimsk innvandring gjør Norge «dårligere å leve i for alle», ettersom det blant annet fører til økende «kvinneundertrykkelse», «forfølgelse av homofile», «jødehat», vold og bruk av skjellsord som «hore» i norsk skole.

Muslimene selv og islam har hovedskylden for denne utviklingen. Innvandrere med (antatt) muslimsk bakgrunn fremstilles ensidig som kriminelle eller som trygdesnyltere som er lite villige til å delta i arbeidslivet. Et annet gjennomgående trekk hos alle, med unntak av Demokratene, er at muslimer fremstilles som en særlig voldelig folkegruppe og at islam er årsaken til terror. Islam karakteriseres for øvrig som «galskap» og «jævelskap» (NDL), «ondskap» og en «kreftsvulst» (Pegida). Islam er ikke en religion, men snarere en «totalitær ideologi» på linje med kommunisme og nazisme hvor vold er en «helt essensiell faktor» (SIAN). Det skilles ikke mellom ekstrem islamisme/jihadisme som politisk ideologi og islam som religion. For eksempel hevder NDL at «islam er islam» og «den ene grenen er like ille som den andre». I tillegg til muslimene selv, er også politikere, myndighetene og mediene en del av fiendebildet. Pegida, for eksempel, uttrykker svært kritiske holdninger til mediene, og spesielt til NRK, som de mener er «det største politiske problemet i Norge» og «en venstrevridd fiende av folket».

Når det gjelder løsningsforslag, er det mindre informasjon å hente fra gruppenes innlegg. Det er forholdsvis få som har konkrete forslag til hvordan problemet kan løses. En generell (og ofte implisitt) oppfatning er at innvandringen fra muslimske land og muslimenes innflytelse i samfunnet må begrenses kraftig eller stoppes helt. Det finnes dessuten noen ganske konkrete og mer ekstreme forslag. Demokratene vil «innføre straffetiltak» mot «islamiseringen» og pålegge muslimene «psykiatrisk behandling», mens NDL ønsker å stenge alle moskeer og forby islam. De som motsetter seg dette, skal deporteres. Pegida foreslår å selge NRK for å få et bedre demokrati. De vil dessuten stoppe alle statlige pengeoverføringer til moskeene, samt hindre at muslimske asylsøkere kan returnere til Norge dersom de reiser på «ferie» til hjemlandet.

Det som finnes av motiverende utsagn i Facebook-innleggene, handler primært om å understreke alvorlighetsgraden og at det haster med å få snudd utviklingen. Demokratene beskriver situasjonen som intet mindre enn en «hellig kulturell krig», mens Pegida snakker om en «eksistensiell kamp om våre vestlige verdier». Norges Frihetsparti mener muslimene i nær fremtid vil være i flertall i Europa og at den vestlige sivilisasjonen snart vil være «knust av islam og sharia» – en indirekte oppfordring til at folk må engasjere seg før det er for sent. Det er færre innlegg som påpeker at motstand faktisk er mulig og at det er en forpliktelse å bekjempe «islamiseringen», men særlig Pegida er opptatt av at man fortsatt kan «snu utviklingen». De oppfordrer derfor sine tilhengere til å delta i protestmarsjer og semi-

narer de arrangerer rundt om i landet, bidra med økonomisk støtte, samt snakke med venner og bekjente om den negative samfunnsutviklingen.

De to øvrige grupperingene som var til stede på Facebook i 2015, FMI og Norsk Folkeparti, kan bedre betegnes som ultranasjonalister. Innleggene på disse gruppernes sider handler ikke så mye om islam og muslimer, men snarere om «multikulturalisme» og innvandring fra fremmede kulturer mer generelt. FMI mener økt innvandring og «multikulturalisering» av samfunnet har ført til betydelig mer kriminalitet, inkludert hærverk, trusler, vold, knivstikking, seksuelle overgrep og drap – ikke bare i Norge, men også i andre nordiske land. Dessuten mener gruppen at den ikke-vestlige innvandringen er ulønnsom og derfor en fare for velferdsstaten. For Norsk Folkeparti er hovedproblemet at flere innvandrere får opphold i landet. Hvorfor dette er et problem, forklares i liten grad. Det er få løsningsforslag på disse gruppernes innlegg og heller ikke mange argumenter for hvorfor tilhengerne bør engasjere seg. Det eneste unntaket er Norsk Folkepartis forslag om å stoppe all innvandring, «repatriere» de som allerede er i landet, samt «stille til ansvar» de (dvs. politikerne) som har sluppet dem inn.

Fra mars 2015 til januar 2016 ser vi en viss endring i grupperingenes kollektive handlingsramme. Sammenlignet med tidligere er problemforståelsen i større grad knyttet til innvandrere mer generelt. Nå er det særlig asylsøkere og flyktninger (med ubestemt religiøs og geografisk tilhørighet) som er en trussel mot sikkerheten og velferden i Norge. Dette gjelder alle gruppene med en islamofob samfunnsanalyse i 2015. Den «ukontrollerte masseinnvandringen» (FMI) og «flyktningebølgen som skyller inn» (Norges Frihetsparti) over Norge, fører til mer kriminalitet, vold, drapshendelser og seksuell trakassering av kvinner. Demokratene, for eksempel, sier dette helt eksplisitt og hevder at innvandringen derfor utgjør «fare for den etniske befolkningen».

Hovedårsaken til denne utviklingen er negative egenskaper ved innvandrerne. Demokratene omtaler flyktningene som «lykkejegere», «radikale», «kriminelle» og «terrorister». Flyktningene omtales også som «ekstremister» (Demokratene, Norges Frihetsparti) og voldtektsmenn eller «rapefugees» (SIAN). FMI videreformidler stadig nyhetssaker om kriminalitet eller vold, der gjerningsmannen er (ikke-vestlig) innvandrers, utenlandsk, asylsøker eller flyktning. Menn med «afrikansk opphav» fremstilles også som særlig kriminelle. Problemet er imidlertid ikke bare innvandrere, asylsøkerne eller flyktningene i seg selv, men også den rådende asyl- og innvandringspolitikken anført av myndighetene, inkludert Fremskrittspartiet, EU (Demokratene) og «mørke krefter» som ønsker utviklingen velkommen (SIAN). Både SIAN og FMI sier eksplisitt at politikken som føres er for liberal. Dessuten mener førstnevnte at den er ulønnsom, mens sistnevnte er kritisk til at statlige myndigheter «overkjører» kommuner som ikke tar imot nok flyktninger.

Som en løsning på problemet, tar flere til orde for en langt strengere innvandrings- og asylpolitikk, og at Norge bør se til Australia for inspirasjon (f.eks. Demokratene, SIAN). Innvandringen må stoppes helt eller begrenses i svært stort grad, og flyktningene må hjelpes «der de er». Et konkret tiltak som stadig foreslås (særlig av Demokratene), er å innføre svært strenge grensekontroller for å begrense eller stoppe innvandringen. Dette gjelder ikke bare for Norge, men også ellers i Europa, særlig Tyskland. Forsøkene på å motivere tilhengere til delta i en felles mobilisering er ganske like som i 2015. I den grad det finnes oppfordringer til handling, er det som oftest knyttet til situasjonens alvorlighetsgrad. Nor-

ges Frihetsparti mener samfunnet er «i ferd med å endres til det ugjenkjennelige», og snart ligger «Norge og resten av Europa i ruiner». Demokratene mener flyktningpolitikken har ført til at EU er «i krise», mens SIAN hevder at innvandringen har «revet det svenske samfunnet i filler».

Det ensidige negative fokuset på islam og muslimer som kriminelle, voldelige og en trussel mot det norske samfunnet, er imidlertid fortsatt til stede, særlig hos NDL, Norges Frihetsparti og SIAN, og faktisk i økende grad hos FMI. Det hevdes for eksempel at den «massive muslimske innvandringen» vil føre til en konflikt «vi ikke har sett siden andre verdenskrig» (FMI), og til mer «voldtekter, overgrep, vold, dop» (Norges Frihetsparti). NDL karakteriserer islam ironisk som «fredens religion» og omtaler muslimsk innvandring som en «trojansk hest» som vil ødelegge Europa fra innsiden. SIAN kritiserer muslimers kvinnesyn og verdsett, samt hevder at «ideologien» islam rettferdiggjør drap på egne familiemedlemmer. Til tross for disse eksemplene er det likevel slik at den islamofobiske problemforståelsen får mindre oppmerksomhet totalt sett, sammenlignet med den trusselen som innvandrings, asyl- og flyktningstrømmen utgjør i Norge og i Europa.

Konkrete løsninger som foreslås er å stoppe fremveksten av islam i Europa, begrense innvandring «fra islamske kulturer» (Demokratene) og å «slutte å reise til muslimske land» (NDL). Igjen er motivering primært knyttet til den alvorlige situasjonen som vil oppstå dersom utviklingen ikke stoppes. SIAN «arbeider for at Norge aldri skal få sharia-lovgivning» og advarer mot libanesiske tilstander preget av «borgerkrig og fordrivelse av kristne». Norges Frihetsparti beskriver både hvor alvorlige og hvor hurtige endringene vil være dersom ingenting gjøres. I nær fremtid må vi regne med «tap av land», «massive seksuelle overgrep», «skyhøy kriminalitetsstatistikk» og mer pedofili. Et innlegg hevder til og med at «dette er begynnelsen på slutten».

Oppsummert kan vi si at innleggene som gruppene publiserer på Facebook peker i retning av to ulike strømninger ytterst til høyre: en strømning som fokuserer mest på muslimer og islam, og en som i større grad vektlegger problemer med innvandring mer generelt. Det har imidlertid vært en konvergens mellom gruppene i perioden vi har undersøkt. Motstanden mot innvandring har i økende grad blitt en fellesnevner for alle gruppene. Den ytre fienden (dvs. innvandrerene, flyktningen og asylsøkeren) får mest oppmerksomhet, men det finnes også i noen tilfeller «interne fiender», særlig politikere og journalister, som må motarbeides. Disse «interne» fiendene var for øvrig også sentrale hatobjekter for grupperingene som var aktive på 1990-tallet (Bjørge 1997). Generelt kan vi også merke oss at den kollektive handlingsrammen fremstår som ganske mangelfull – den er i all hovedsak problembeskrivende, og i liten grad opptatt av å skissere løsninger eller motivere til handling.

OPPSUMMERING OG IMPLIKASJONER

Denne studien har kastet lys over hvordan ytre høyre i Norge bruker sosiale medier og hvorvidt denne plattformen ser ut til å bli mer eller mindre viktig. Med unntak av de nasjonalsosialistiske gruppene, har alle de mest sentrale grupperingene en egen side på Facebook. At nasjonalsosialistene ikke er til stede (selv om Nordfront har fått en side i 2016), kan både skyldes at de er mindre interessert i denne formen for aktivisme, at de har hatt

mindre organisatoriske ressurser og/eller at de i større grad sensureres av Facebook (se f.eks. Khazan 2016). Ser vi på de gruppene som er på Facebook, har de klart å tiltrekke seg et betydelig antall følgere – i hvert fall sammenlignet med hva de klarer å mobilisere på gata. Antallet er dessuten økende samlet sett, selv om det er stor variasjon mellom grupper og over tid. Vi finner det samme mønsteret når det gjelder aktivitet på sidene: antall innlegg og omfang av respons har økt fra 2015 til 2016, men det er store forskjeller mellom gruppene.

Det er særlig grupperingene med et nasjonalt utgangspunkt (FMI, SIAN og Demokratene) som har opplevd størst vekst, mens de med internasjonalt utgangspunkt (NDL og Pegida) opplever mindre aktivitet i form av kommentarer og delinger. I kjølvannet av flyktningkrisen (se under) kan det altså se ut som om ytre høyre i Norge har blitt mer nasjonal og mindre transnasjonal, i takt med at innvandring har gått fra å være en (mindre) abstrakt til en (mer) konkret trussel.

Vår studie viser også at Facebook-sidene først og fremst fungerer som en informasjonskanal og i mindre grad som kommunikasjons- og spredningskanal. Dette er ikke særlig overraskende – mange ønsker nok å uttrykke støtte til innholdet uten å måtte formulere noe skriftlig eller delta i en debatt. Men det er verdt å merke seg at mange av gruppene har et ganske aktivt kommentarfelt og hvor flere av innleggene spres videre. Dessuten har all form for respons – likerklikk, kommentarer og delinger – økt ganske markant i løpet av perioden.

I vår tentative analyse av den kollektive handlingsrammen, fant vi mange like perspektiver og ideer på tvers av gruppene. Kort fortalt er alle sammen opptatt av hvordan innvandring generelt og muslimer spesielt, truer det norske samfunnet. Det finnes imidlertid noen interessante nyanseforskjeller mellom gruppene. Mens noen først og fremst opptatt av å kjempe for «norsk kultur» i møte med økende innvandring, ser andre grupper samfunnsutviklingen som en pågående, eksistensiell kamp mellom en «vestlig» og en «islamsk» kultur – en slags vulgær utgave av Huntingtons (1993) klassiske tese om «the clash of civilizations». Vi har kalt de første ultranasjonalistiske og de siste for islamofobiske. Fiendebildet er, ikke overraskende, en blanding av innvandrere, muslimer, politikere og journalister. Selv om den ideologiske profilen til gruppene er rimelig stabil over tid, finnes det en viss forskyvning i retning av mer ultranasjonalisme og mindre islamofobi i perioden vi har sett på. Mens fiendebildet tidligere i større grad var islam og muslimer, er det nå hovedsakelig innvandrere, asylsøkere og flyktninger som truer Norge. Videre forskning bør se nærmere på om den kollektive handlingsrammen (re-)produseres i kommentarfeltet, selv om dette byr på så vel juridiske (jf. personopplysningsloven) som forskningsetiske utfordringer (jf. prinsippet om informert samtykke).

Samlet sett viser analysene av aktivisme og den kollektive handlingsrammen at ytre høyre stadig er i endring, slik det også var på 1990-tallet (Fangen 2001:75). Selv om vi kun har dekket en svært kort tidsperiode, har vi kunnet observere at de gruppene som dominerte i 2015 er blitt erstattet av noen andre i 2016. Tilsvarende har det vært en ideologisk forskyvning i retning av mer ultranasjonalisme, primært på bekostning av en tydelig islamofobisk profil. Det er naturlig å se disse endringene i lys av «flyktningkrisen» som preget norsk og europeisk politikk på slutten av 2015 og begynnelsen av 2016. Det kunne tenkes at økningen i antall terroranslag utført av islamistisk terrorister ville være en mobilise-

ringsfaktor (se Nesser, Stenersen & Oftedal 2016). Analysen viser imidlertid at grupperingene er mer opptatt av asyl- og flyktningstrømmen enn av islamistiske terrorhendelser i Europa. Eksempelvis er de svært opptatt av at norske og europeiske myndigheter (f.eks. Schengen, EU), politikere (f.eks. Angela Merkel, den norske regjeringen) og media legger til rette for økt tilstrømning av asyl- og flyktninger og samtidig skjuler de negative konsekvensene av denne politikken. Trusler om terror (f.eks. fra IS og andre lignende terrorgrupper), faktiske terrorhendelser (København og Paris) og anti-terroraksjoner (Brussel) får betydelig mindre oppmerksomhet, hvis de blir nevnt i det hele tatt. Grupperingenes nettaktivisme kan derfor se ut til å være drevet av ultranasjonalisme (innvandring truer det homogene fellesskapet) snarere enn av autoritære reflekser (terrorhandlinger truer samfunnssikkerheten).

Selv om vi bare har sett på organisasjoner (ikke enkeltpersoner), åpne sider (ikke lukkede eller halv lukkede fora) og grupper som var aktive i både 2015 og 2016, mener vi at våre funn antyder at ytre høyre er inne i en ny fase preget av nye former for mobilisering (nettaktivisme) og fiendebilder (islamofobi), selv om ultranasjonalismen fortsatt og i økende grad preger gruppene. Hagtvet og Dahl (1998) mener ytre høyre i Norge frem til 1990-tallet kan deles inn fire distinkte faser: utenomparlamentarisk mobilisering i regi av Fedrelandslaget på 1920-tallet, fremveksten av organisert fascisme på 1930-tallet (Nasjonal Samling), nasjonalsosialistisk maktovertakelse (fortsett Nasjonal Samling) som en følge av tysk okkupasjon første halvdel av 1940-tallet, og til slutt oppblomstring av små, militante partier og grupper fra 1970-tallet og fremover.⁷ På 1990-tallet utgjorde grupperinger ytterst til høyre ikke mer enn noen få hundre personer til sammen, men de var likevel synlige i gatebildet og utøvde vold mot innvandrere og asylsøkere (Bjørge 1997:313). Det er bred enighet om at slike grupperinger ble fullstendig marginalisert etter drapet på Benjamin Hermansen i 2001, og de forsvant fra «gata» (se f.eks. Bjørge & Gjelsvik 2015:48). Vår analyse bekrefter imidlertid oppfatningen om at de har gjenoppstått på «data» og at sosiale medier har lagt til rette for økt interaksjon mellom sympatisører og aktivister på ytterste høyre fløy. Dessuten viser analysen at ultranasjonalismen fra forrige fase har blitt supplert av et tydelig(ere) islamofobisk fiendebilde.

Hva er betydningen av at ytre høyre er aktive på sosiale medier generelt, og på Facebook mer spesielt? Relativt store tilhengertall på sosiale medier betyr ikke nødvendigvis at de har evne til å mobilisere i «den virkelige verden» (se også Caiani & Parenti 2009:287). I debatten om internett, sosiale medier og politisk deltakelse er begrepet «slacktivism» sentralt (se Morozov 2011). Begrepet beskriver en ny type engasjement som innebærer at samfunnsmessig og politisk aktivisme begrenser seg til deltakelse kun gjennom tastetrykk og klikk på internett og sosiale medier. «Slacktivism»-tesen ser også ut til å kunne gjelde for ytre høyre i Norge. Antallet som har trykket «like» på de ulike Facebook-sidene er langt høyere enn antall deltakere i demonstrasjoner og protestaksjoner i den virkelige verden. Et aktuelt eksempel er etableringen og aktiviteten til Pegida Norge: Grupperingen ble opprettet sent i desember 2014 og fikk raskt mer enn 4500 tilhengere på sin Facebook-side (Haanshuus

7. Hagtvet og Dahl (1998) bruker begrepet «fascisme» om alle fenomenene de studerer. Vi mener imidlertid at dette underkommuniserer den ideologiske variasjonen mellom gruppene og over tid. Noen (f.eks. NS i sin tidlige fase) hadde åpenbart en tydeligere fascistisk profil enn andre (slik som de nye småpartiene fra 1970-tallet og utover) (se f.eks. Bjørge 1997; Fangen 1999).

2015). Likevel samlet de aldri mer enn 190 personer til sine offentlige protestmarsjer, og antallet var raskt synkende (Berntzen & Weisskircher 2016). Det er altså foreløpig lite som tyder på at sosiale medier gjør ytre høyre i stand til å omsette nettaktivisme til fysiske demonstrasjoner i det offentlige rom. I motsetning til hva tidligere forskning har hevdet, er det ikke sikkert dette er så negativt for demokratiet. Mens Enjolras et al. (2013:92) påpeker at nettaktivismen kan erstatte «ekte, handlingsrettet engasjement og fortrenger reell, offline aktivisme», kan ytre høyres nettaktivisme redusere behovet for å være til stede på en militant måte i det offentlige rom. Det har for eksempel blitt hevdet at fremveksten av internett kan ha bidratt til å redusere den høyreekstre volden i Vest-Europa de seneste tiårene (se Ravndal 2016).

Samtidig kan det tenkes at det er trekk ved de ytre høyres tilstedeværelse på og bruk av sosiale medier som har betydning. Selv om det foreløpig ikke er tegn til at de sosiale mediene bidrar til økt tilstedeværelse av ytre høyre i det offentlige rom eller rasistisk vold, er det ikke utenkelig at den åpne deltakelsen til ytterliggående grupperinger på Facebook og andre sosiale medier bidrar til tilgjengeliggjøring, normalisering og spredning av høyreekstrem eller høyreradikal ideologi. Selv om annen forskning antyder at sosiale medier er preget av mer diskusjon med motstandere enn først antatt (se f.eks. Karlsen, Steen-Johnsen, Wollebæk & Enjolras 2017), ser det ut som om ytre høyres Facebook-sider primært kan betraktes som «ekkokamre» (Sunstein 2001). Vi har riktignok ikke sett systematisk på kommentarfeltet, men det er lite som tyder på at ytterliggående holdninger blir motsagt, nyansert eller utfordret. Det er heller ingen tvil om at sosiale medier gjør det enklere å spre ytterliggående ideer (for gruppene) og oppsøke ytterliggående grupper (for enkeltpersoner). Potensielt kan dette føre til at taushetsspiralen (Noelle-Neumann 1974) knyttet til ytterliggående synspunkter brytes: personer som tidligere lot være å ytre seg i frykt for å bli sosialt isolert, kan enkelt finne meningsfeller på sosiale medier og få repetitive bekreftelser på sine verdier og verdensanskuelser. Ytre høyres bruk av sosiale medier kan således føre til større utbredelse av – og mer intense former for – etnisk nasjonalisme, konspirasjonsteorier og anti-demokratisk tankegods.

REFERANSER

- Adams, J. & Roscigno, V. J. (2005). White supremacists, oppositional culture and the World Wide Web. *Social Forces*, 84(2), 759–778. DOI: [10.1353/sof.2006.0001](https://doi.org/10.1353/sof.2006.0001)
- Andersson, M. (2012). The debate about multicultural Norway before and after 22 July 2011. *Identities*, 19(4), 418–427. DOI: [10.1080/1070289X.2012.684442](https://doi.org/10.1080/1070289X.2012.684442)
- Awan, I. (2014). Islamophobia and Twitter: A typology of online hate against muslims on social media. *Policy & Internet*, 6(2), 133–150. DOI: [10.1002/1944-2866.poi364](https://doi.org/10.1002/1944-2866.poi364)
- Back, L., Keith, M. & Solomos, J. (1998). Racism on the internet: Mapping neo-fascist subcultures in cyberspace. I J. Kaplan & T. Bjørge (red.), *Nation and Race. The Developing Euro-American Racist Subculture* (s. 73–101). Boston, MA: Northeastern University Press.
- Bangstad, S. (2014). *Anders Breivik and the Rise of Islamophobia*. London: Zed Books.
- Benford, R. D. & Snow, D. A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611–639. DOI: [10.1146/annurev.soc.26.1.611](https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.611)
- Ben-David, A. & Matamoros-Fernández, A. (2016). Hate speech and covert discrimination on social media: Monitoring the Facebook pages of extreme-right political parties in Spain. *International Journal of Communication*, 10, 1167–1193.

- Berntzen, L. E. & Weisskircher, M. (2016). Anti-Islamic PEGIDA beyond Germany: Explaining differences in mobilisation. *Journal of Intercultural Studies*, 37(6), 556–573.
DOI: [10.1080/07256868.2016.1235021](https://doi.org/10.1080/07256868.2016.1235021)
- Bjørge, T. (1997). *Racist and Right-Wing Violence in Scandinavia. Patterns, Perpetrators, and Responses*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Bjørge, T. & Gjelsvik, I. M. (2015). *Forskning på forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme. En kunnskapsstatus*. PHS Forskning: 2. Oslo: Politihøgskolen,
- Bjørkelo, K. A. (2012). Ekstremisme og verdensveven. I K. H. Partapuoli (red.), *Høyreekstremisme i Norge* (s. 42–46). Rapport. Oslo: Antirasistisk Senter.
- Bowman-Grieve, L. (2008). Exploring «Stormfront»: A virtual community of the radical right. *Studies in Conflict & Terrorism*, 32(11), 989–1007. DOI: [10.1080/10576100903259951](https://doi.org/10.1080/10576100903259951)
- boyd, d. m. & Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13(1), 210–230. DOI: [10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x](https://doi.org/10.1111/j.1083-6101.2007.00393.x)
- Burris, V., Smith, E. & Strahm, A. (2000). White supremacist networks on the internet. *Sociological Focus*, 33(2), 215–235. DOI: [10.1080/00380237.2000.10571166](https://doi.org/10.1080/00380237.2000.10571166)
- Caiani, M. & Wagemann, C. (2009). Online networks of the Italian and German extreme right. An explorative study with social network analysis. *Information, Communication & Society*, 12(1), 66–109. DOI: [10.1080/13691180802158482](https://doi.org/10.1080/13691180802158482)
- Caiani, M. & Parenti, L. (2009). The dark side of the web: The Italian right-wing extremist groups and the internet. *South European Society and Politics*, 14(3), 273–294
- Caiani, M. & Parenti, L. (2011). The Spanish extreme right and the internet. *Análise Social*, 46(201), 719–740.
- Caiani, M. & Parenti, L. (2013). *European and American Extreme Right Groups and the Internet*. Farnham: Ashgate.
- Caiani, M. & Kröll, P. (2015). The transnationalization of the extreme right and the use of the Internet. *International Journal of Comparative and Applied Criminal Justice*, 39(4), 331–351.
DOI: [10.1080/01924036.2014.973050](https://doi.org/10.1080/01924036.2014.973050)
- Conway, M. (2016). Determining the role of internet in violent extremism and terrorism: Six suggestions for progressing research. *Studies in Conflict & Terrorism*, 40(1), 77–98.
DOI: [10.1080/1057610x.2016.1157408](https://doi.org/10.1080/1057610x.2016.1157408)
- De Koster, W. & Houtman, D. (2008). Stormfront is like a second home to me. *Information, Communication & Society*, 11(8), 1155–1176. DOI: [10.1080/13691180802266665](https://doi.org/10.1080/13691180802266665)
- Ekman, M. (2014). The dark side of online activism: Swedish right-wing extremist video activism on YouTube. *MedieKultur*, 30(56), 79–99. DOI: [10.7146/mediekultur.v30i56.8967](https://doi.org/10.7146/mediekultur.v30i56.8967)
- Enebak, V. (2012). Fjordmans radikaliserings. I Ø. Sørensen, B. Hagtvat & B. A. Steine (red.), *Høyreekstremisme. Ideer og bevegelser i Europa* (s. 45–100). Oslo: Dreyer.
- Enjolras, B., Karlsen, R., Steen-Johnsen, K. & Wollebæk, D. (2013). *Liker, liker ikke. Sosiale medier, samfunnsengasjement og offentlighet*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Fangen, K. (1999). *Pride and Power – A Sociological Interpretation of the Norwegian Radical Nationalist Underground Movement*. PhD thesis. Oslo: Department of Sociology and Human Geography, University of Oslo.
- Fangen, K. (2001). *En bok om nynazister*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Fennema, M. (1997). Some conceptual issues and problems in comparison of anti-immigrant parties in Western Europe. *Party Politics*, 3(4), 473–492. DOI: [10.1177/1354068897003004002m](https://doi.org/10.1177/1354068897003004002m)
- Gerstenfeld, P. B., Grant, D. R. & Chiang, C.-P. (2003). Hate online: A content analysis of extremist internet sites. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 3(1), 29–44.
DOI: [10.1111/j.1530-2415.2003.00013.x](https://doi.org/10.1111/j.1530-2415.2003.00013.x)
- Goodwin, Matthew J. (2011). *The New British Fascism: Rise of the British National Party*. Abingdon og New York: Routledge.

- Hagtvet, B. & Dahl, H. F. (1998). From political mobilisation to skinhead terrorism: The four phases of fascism in Norway. I S. U. Larsen (red.), *Modern Europe after Fascism 1943–1980s*. Vol. 2 (s. 1488–1512). New York, NY: Social Sciences Monographs, Boulder.
- Huntington, S. P. (1993). Clash of civilizations? *Foreign Affairs*, 72(3), 22–49. DOI: [10.2307/20045621](https://doi.org/10.2307/20045621)
- Haanshuus, B. P. (2015). *Høyreklikk. En studie av norske høyreekstreme bevegelsers aktivisme, ideologi og nettverkstilhørighet i sosiale medier*. Masteroppgave. Oslo: Institutt for statsvitenskap, Universitetet i Oslo.
- Jupskås, A. R. (2012). Norway. I V. Ramalingam, A. Glennie & S. Feve (red.), *Preventing and Countering Far-Right Extremism: European Cooperation. Country Reports* (s. 42–50). Stockholm/London: Ministry of Justice, Sweden and Institute for Strategic Dialogue.
- Jupskås, A. R. (2015). *Persistence of Populism. The Norwegian Progress Party, 1973–2009*. PhD thesis. Oslo: Department of Political Science, University of Oslo.
- Karlsen, R., Steen-Johnsen, K., Wollebæk, D. & Enjolras, B. (2017). Echo chamber and trench warfare dynamics in online debates. *European Journal of Communication*. DOI: [10.1177/0267323117695734](https://doi.org/10.1177/0267323117695734)
- Khazan, O. (2016, 16. mai). American neo-nazis are on Russia's Facebook. *The Atlantic*. Hentet fra <http://www.theatlantic.com/technology/archive/2016/05/extremist-groups-vkontakte/483426/>
- Levin, B. (2002). Cyberhate. A legal and historical analysis of extremists' use of computer networks in America. *American Behavioral Scientist*, 45(6), 958–988. DOI: [10.1177/0002764202045006004](https://doi.org/10.1177/0002764202045006004)
- Morozov, E. (2011). *The Net Delusion. The Dark Side of Internet Freedom*. New York, NY: Public Affairs.
- Mudde, C. (1995). Right wing extremism analyzed. *European Journal of Political Research*, 27(2), 203–224. DOI: [10.1111/j.1475-6765.1995.tb00636.x](https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1995.tb00636.x)
- Nesser, P., Stenersen, A. & Oftedal, E. (2016) Jihadi terrorism in Europe: The IS-effect. *Perspectives on Terrorism*, 10(6), 3–24.
- Noelle-Neumann, E. (1974). The spiral of silence: A theory of public opinion. *Journal of Communication*, 24, 43–51.
- NRK (2016, 4. mars). Vil trygge gatene – ledes av straffedømte. Hentet fra https://www.nrk.no/dokumentar/xl/nrk-kartlegging_-dette-er-odins-soldater-1.12829395
- Polletta, F. (1999). «Free spaces» in collective action. *Theory and Society*, 28(1), 1–38.
- Ravndal, J. A. (2013). Anders Behring Breivik's use of the Internet and social media. *Journal EXIT-Deutschland*, 2, 172–185.
- Ravndal, J. A. (2016). Right-wing terrorism and violence in Western Europe: Introducing the RTV dataset. *Perspectives on Terrorism*, 10(3), 2–15.
- Schafer, J. A. (2002). Spinning the web of hate: Web-based hate propagation by extremist organizations. *Journal of Criminal Justice and Popular Culture*, 9(2), 69–88.
- Snow, D. A. & Benford, R. D. (1988). Ideology, frame resonance, and participation mobilization. *International Social Movement Research*, 1, 197–217.
- Strømmen, Ø. (2012). *Det mørke nettet*. Oslo: Cappelen Damm.
- Sunstein, C. R. (2001). *Republic.com*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Weimann, G. (2006). *Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Whine, M. (2000). The use of the internet by far right extremists. I B. Loader & D. Thomas (red.), *Cybercrime: Law, Security and Privacy in the Information Age* (s. 234–250). Oxon: Routledge.
- Whine, M. (2012). Trans-European extreme-right trends. I A. Mammone, E. Godin & B. Jenkins (red.), *Mapping the Extreme Right in Contemporary Europe. From Local to Transnational* (s. 317–333). Oxon: Routledge.
- Aalen, I. (2013). *En kort bok om sosiale medier*. Bergen: Fagbokforlaget.